

Јенс Јесен, познати немачки новинар, унук чувеног професора економије који је подржавао атентат на Хитлера и заједно са осталим завереницима био обешен 1944, написао је у недељнику "Цајт" оштар полемички текст о данашњој омладини. Прича о немачкој "генерацији без карактера" само нас подсећа на стање међу младим Србима

Где се изгубила критика и протест младих? Страх пред будућношћу обесхрабрио је целу једну генерацију. Али, треба ли човек да се чуди студентима чије се амбиције своде искључиво на новац и сигурност? Зар је младима данас заиста једини идеал да раде као бескрупулозни саветници фирми, мешетари на берзи или менеџери хецфондова? Зашто нас чуде млади уметници, који су без карактера и чији је једини циљ да на тржишту постигну успех? Језик саветника за кадровска питања те људе зове "гладнима", јер су тако млади, да изгледају као да су тек изашли из љуске јајета, крила су им још мокра, али зато већ имају велики кљун и невероватан апетит. Овај тренд у новој економији личи на балон од сапунице. Он наиме, док дувамо, брзо расте а при томе балон прави буку, али и брзо пукне. Придоноси уништавању радних места. Све је то, дакле, дело нове генерације, младих који су тек ступили у свет пословних људи. Сведоци смо настајања нове уметности која постаје све глупља, примитивних вицева водитеља телевизијских забавних емисија, рекламних спотова који врве од цинизма и презира. Све ово су створили не покварени старци, већ генерација младих и веома младих.

Ово није добро. Још пре неколико векова човек би казао, да су брзоплетост и лакомисленост особине младих те да ће их то брзо проћи, па ће омладина већ да се уозбиљи. И идеализам је држан као типичан знак младости, која није спремна на компромисе, а ни да се прилагоди диктату профита. Да споменемо немачку генерацију "Штурм унд Дранг" (Sturm und Drang; доба немачког просветитељства између 1750. и 1780, а главни носиоци су Хердер, млади Гете, Шилер; прим. прев.) и "Млада Немачка" (Junges Deutschland; политички ангажовани млади писци у првој половини 19. века Гуцков, Мунд и Винард; прим. прев.). Они су се борили против окова феудалног друштва, владавине римокатоличке и протестантске цркве, против социјалне неправде. Омладина је дизала револуције. Млади имају веома развијен осећај за правду који је распрострањен код свих, независно од порекла и класних интереса. Тако су се деца из добростојећих грађанских породица борила за права радника, а млади људи из аристократских кругова учествовали су у француским и руским бунама и устанцима XIX века.

Истина, идеализам младих може лако да се злоупотреби. Резигнирани људи нашег времена радо скрећу пажњу на ту чињеницу. Но, човек на ову ствар може да гледа и другачије. Ствар са идеализмом је трајала ограничено, док су носиоци власти обећавали остварење високих идеала. Да одмах разјасним ствар. Социјалне диктатуре нису обећавале веселе вечере под палминим дрветом, него су упозоравале да је пут до

људске среће мучан и трновит. Чак и када говоримо о најновијој прошлости, од 1968. до 1985, младост је знала да покаже разјареност и да се побуни против очевидних неправди у друштву. Био је веома жив покрет младих у заузимању ненастањених кућа (власници су те зграде – пре свега у Берлину, Франкфурту и Хамбургу – пуштали да пропадну, јер су за њих оне биле само објекат спекулације; прим. прев.), покрет младих против нуклеарних електрана и покрет “зелених”. Идеал није био да они живе боље и богатије, већ да воде праведнији и поштенији живот. У томе је, разуме се, било претеривања, кича и патетичне сентименталности.

А данас? Младима се замера да немају довољно знања, да нису дисциплиновани или немају способност да чекају и да заврше започети посао. Али, нико им никада не приговара, да су непослушни, или да су бунтовници. А и како би? Ђаци-практиканти, калфе и почетници прихватају сваку врсту посла и сваки уговор, па и онај најнеповољнији, глуп, противан свакој етичкој пракси. Гледају на груби свет привреде и политике очима невине срне, само по који пут покажу знакове меланхолије, као да су се зарекли, да ће што пре да постану морски пси да преживе у свету где врви од непријатеља. Да је свет зао, а изнад свега важи за наш радни век, у ово млади верују као у општепризнату чињеницу. О томе су често чули током студија, као, “када почнете да радите, онда...”. Велике дебате о глобализацији и појачаној конкуренцији ушле су дубоко у психу младих људи и оставиле трага, као што метеор направи кратер када се разбије о земљину површину. Код младих су нестале све фантазије и лако-ћемо представе, све наде и жеље за отпором.

Строги претпостављени, учитељ и професор, омладину више не морају да воде на узди. Млади су сами себе упрегли у руду. Ранији ауторитети су нестали. Омладина је пре могла да се буни против неког тиранина, јер је он имао име и презиме. Тиранин данашњих младих је сопствена самодисциплина. Вима није потребно причати о недостатку радних места и немилосрдној конкуренцији. Они то сазнање удишу од малих ногу, то је постало део њихове природе. Млади германисти који су проучавали критику владајуће идеологије Шилера, Хајнеа и Брехта, када дипломирају радо прихватају позив фирми да раде – за “ПР”. Они муштеријама и јавности причају да је “К” заправо “У”. Управо дипломирани економисти прихватају да раде као агенти-почетници осигуравајућих друштава. Неуморно куцају на врата станова и покушавају да продају уговоре, за које веома добро знају да муштеријама не нуде никакве користи. Млади инжењери планирају електране које покреће ветар иако знају унапред да је то промашена инвестиција, које се граде само зато јер су субвенционирани из државног буџета...

Када човек чита молбе дипломаца за запослење и њихове биографије, човека спопадне неки тупи, невесео осећај. Све невероватно личе једна другој и садрже све што шефови кадровских служби очекују и желе да читају. Готово сваки студент је боравио у иностранству, неко време радио у хуманитарној организацији, сакупио безброј часова проведених у практичном раду у фирми, влада компјутерском техником, говори неколико страних језика. Биографије не садрже само једну ствар: који су им лични путеви ка срећи. Млади немају времена да се баве собом, и у молби ни у једној реченици не говоре о себи лично. Императив гласи: ми не губимо време, ми не сањамо и немамо погрешне

наде. Као да су родитељи на своју децу пренели сопствене страхове. Погледајмо која занимања су највише на цени код младих. Она нам говоре да се они руководе невероватним трезвеним реализмом. Пре двадесет година, млад човек би имао поштовање пред “пословођом”. Тај појам би га асоцирао на старијег господина, кога боли желудац од компликованих годишњих рачуна и страха да не буде оптужен да је фалсификовао биланс фирме. Данас, међутим, млади немају никакве илузије, већ чврсто стреме да што пре и сами постану шефови, а то је, верују, сама бит живота.

Ко је, боже драги, младима наметнуо дарвинистичку слику света? Зар само најјачи могу да преживе? А нешто може да има ваљаност само као принцип тржишне економије. Али, ово не мора да важи као универзална метафора, која треба да баци на ђубриште сваку врсту хуманости. Млади не верују да је постојећи свет добар. Ништа не би била већа грешка од тврдње да је омладина некритична. Млади људи, међутим, истовремено не верују да је могуће да се свет поправи и покрене набоље. Овде бисмо можда могли да говоримо о појави новог малограђанског погледа на свет, али он више не би био пријатан, топао и удобан. Појам “малограђански” у себи садржи и повлачење у приватан, интиман простор, који, наравно, не пружа никакву заштиту од катастрофе које се сви боје – незапослености. Данас смо сведоци епохе рестаурације, како ју је описао Стендал, који је живео у постнаполоеновској Француској. Ту епоху карактерисала је хладна друштвена клима, послушност пред претпостављеним, лицемерје и каријеризам. Стендаловом добу претходила је револуција. Данас то није случај. Или би можда морали да свет пропалих социјалистичких држава нашег доба видимо као политички банкрот велике друштвене утопије?

Можда је то тачно. Па ипак, веома је тешко да човек у мислима повеже мост, где имамо неполитичку резигнацију младих, који не разумеју да је у опасности целина и виде само своју личну угроженост. Спасевај се ко може! Имамо бруталан утисак да за садашње стање не постоји алтернатива. Слика света која превладава је привредни дарвинизам. А та слика је могућа само када не постоји други поглед на свет. Можда алтернативе и нису боље од постојећег система. Али и сама чињеница да алтернатива постоји може деловати као утеха, јер нам говори да постојећи свет није једини. И ово може да нам служи као мотив да тражимо боље.

Али, где да тражимо? Омладина није само збир личних судбина генерације. Она поседује и своју културу, моду, књиге, музику и филмове, урађене од младих за младе. У тој култури, разуме се, нема говора о побуни и револуцији. У њој се само говори о великој, мекој тужби и жалби. Подробно се описују породичне судбине. А највећа утопија коју можемо да осетимо у музици, јесте утопија игранки, где се толико пије да нас води до екстазе заборавља. Немачки филм данас показује болестан интерес за судбину терориста из покрета РАФ-а. Он се, међутим, не бави њиховим политичким и

револуционарним идејама, него само приватним животима терориста. Уместо политике видимо само личне патње.

Постоји мрачна теорија завере која каже да постоји јасан интерес капитала да обесхрабри младост, како би она функционисала као послушан елемент економије. У стварности, човек тешко може да замисли да послодавци могу бити задовољни младима који су немаштовити, уплашени и савршено послушни. Свака фирма мора да поседује динамичан принцип. А ко може да представља тај динамичан принцип него младост? Само она не познаје уобичајено, укалупљено, саморазумљиво. Од спонтаног чуђења и интуитивног одбијања прихваћених норми може да се направи далеко већи профит него од искусних мајстора, скептичних према новим идејама.

Свако се присећа раздобља од 1967. до 1975. кад је омладина пружала ритуални отпор и доводила у питање немаштовиту, механичку културу. Да би једно друштво напредовало, а то се односи и на свако предузеће, није неважно да постоји потенцијал немира, незадовољства и протеста.

Само младост поседује генијалност. Шопенхауер је био опседнут том идејом. Он није под појмом “младост” мислио буквално на године. Шопенхауер је веровао да обдарени људи могу да се развијају само у друштву које још није окоштало, где не мора да се води рачуна о очекивањима и конвенцијама. Шта ако младост у Шопенхауеровом смислу више не може да се развија, јер постојеће друштво то онемогућује?

Лако је рећи да једно друштво, ако жели да има будућност, не може да дозволи да се потпуно обесхрабри младост. Далеко је теже рећи ко је одговоран за такво стање. Постоје показатељи који говоре да млади са много више песимизма него што је то реално процењују могућност протеста и побуне. Али успех “Атака” (Attac) – критичара теорије глобализма који су повезани преко Интернета – даје нам другу слику младости. Недавно спроведено истраживање међу студентима нам потврђује да је међу младима ослабио интерес за политику и друштво. Вих занимају само информације које могу да им директно користе. За лични успех, у послу, и у љубави. Социјална правда, то њих не занима. Ништа нисмо урадили ако омладину оптужимо да је себична и избегава друштвену одговорност. Повлачење у приватни живот и “ја па ја” феномен само је израз депресије.

пренесено из недељника НИН

Са немачког превео
Никола Живковић
(ДИЕ ЗЕИТ, 28.08.2008)